

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

НОВАК ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 159.9.016.12:130.2:316.324.8(043.3)

**ІНТЕРАКЦІЯ В КОНТУРКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ
В ІНФОРМАЦІЙНУ ЕРУ**

09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі філософії Національного авіаційного університету, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат філософських наук, доцент
Матюхіна Олександра Анатоліївна,
Національний авіаційний університет,
професор кафедри філософії.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор,
Савельєва Марина Юріївна,
Центр гуманітарної освіти НАН України,
професор кафедри
філософії науки та культурології;

кандидат філософських наук,
Антіпова Ольга Петрівна,
Національна академія внутрішніх справ,
старший науковий співробітник відділу
підготовки науково-методичних видань
редакційно-видавничого центру.

Захист відбудеться «31» жовтня 2014 року о 14:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.13 в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «30» вересня 2014 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б.К. Матюшко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі культурно-цивілізаційного процесу про себе заявляє так званий масовий інтернаціональний соціокультурний феномен – контркультура.

У суспільстві початку ХХІ ст. з'являються нові тенденції в розвитку контркультури. Виникає значна кількість різноманітних угруповань, що базуються на різних системах цінностей, які обстоюють різні, часто абсолютно протилежні погляди. Вони зберігають притаманну контркультурі критичність стосовно як елітарної, так і масової культури, відхід від загальноприйнятих цінностей. Контркультура продовжує своє існування в іншому контексті – у контексті інтеракції. Остання постає як взаємодія контркультур, система зв'язків і взаємодій між учасниками однієї контркультурної групи, між членами двох і більше контркультурних груп, взаємодія з традиційною культурою.

Розширення інформаційного простору сприяє збільшенню можливостей міжкультурної комунікації, посилює діалогічність культур через соціальні інформаційно-комунікаційні мережі. Останні сприяють встановленню не лише «діалогу», а й «полілогу» контркультур, у якому одночасно можуть брати участь багато представників найрізноманітніших культурних спільнот. Відбувається поступове формування глобального контркультурного простору. Виникла особлива комп'ютерна реальність – віртуальна.

Під віртуальною реальністю розуміється штучно створене комп'ютерними засобами середовище, в яке можна проникати, змінюючи його зсередини, спостерігаючи трансформації і переживаючи при цьому реальні почуття. Під впливом віртуальної реальності формується особлива віртуальна культура. У контексті останньої розвивається віртуальна контркультура, специфіка якої полягає в інтерактивності, що дає змогу замінити уявну інтерпретацію реальною дією, яка трансформує об'єкт.

Проблема феномена контркультури актуалізувалась із позиції філософського, соціологічного та культурологічного підходів. Філософський підхід до вивчення зазначеного явища став об'єктом особливої уваги філософів середини ХХ ст. Так, М.Гарднер, М.Ділінгер, Г.Маркузе, Б.Рассел, Ч.Рейч, Р.Старк, А.Фергюсон вбачали в молодіжній контркультурі особливий культурний потенціал, розглядаючи її як основу нової культурної моделі. Їхні ідеї збагатили простір контркультури, спрямували молодіжний бунт у русло протесту не тільки проти культури тогочасного суспільства, його цінностей, а й проти суспільних норм і порядків.

Соціологічний підхід до дослідження феномену контркультури розробили У.Бейнбрідж, К.Майнгам, Т.Розак, Е.Тір'якян. Дослідники стверджували, що в сучасному західному суспільстві відбувається революція свідомості, яка знаменує народження нової культурної моделі.

Представники теорії «основного типу особистості» А.Кардинер, Р.Лінтон і Г.Олпорт розглядали представників контркультури як таких, що належать до «базових особистостей», тобто є зразковою моделлю. Особливо важливою є концепція символічного інтеракціонізму Дж.Міда, що має велике значення для

дослідження контркультури, представники якої надавали своєму вигляду, діям символічного характеру.

Культурологічний підхід до дослідження феномена контркультури розвивався в контексті осмислення реалій культури ХХ – початку ХХІ ст. вітчизняними дослідниками Т.Андрущенко, Т.Бергером, П.Гуревичем, Н.Мозговою, О.Матюхіною, В.Онопрієнком, М.Савельєвою.

Духовний зв'язок з ідеологією контркультури виявили свого часу чимало видатних представників університетських та художніх шкіл Європи й США, свідченням чому є напрацювання М.Брауна, А.Гінзберга, Л.Гольдмана, П.Гудмена, Д.Кон-Бендіта, Р.Лейнга, Т.Лірі, К.Лоренца, Н.Мейлера, П.Суїзі, А.Уотса, Ф.Фанона.

Ідеї та цінності контркультури суттєво позначилися на західній художній культурі другої половини ХХ ст. Вони втілювалися в романах Е.Берроуза, Д.Керуака, К.Кізі, Н.Мейлера, Д.Селінджера, у поемах А.Гінзберга, Г.Снайдера, в англійській драматургії «розсердженого покоління» – п'єсах Дж.Ардена, Р.Болта, О.Озборна, П.Шеффера. Не залишилися осторонь також і кінематографісти М.Антоніоні, Ж.-Л. Годар, Ш.Кларк, Д.Кроненберг, І.Мекас, О.Стоун, А.Паркер, М.Форман, які у своїх кінострічках демонстрували особливості молодіжної контркультури 60-х – 80-х рр. ХХ ст.

Проблемам контркультури та молодіжних течій другої половини ХХ ст. присвячено багато праць російських дослідників, серед яких: О.Аксютіна, М.Байчоров, Л.Балашов, Г.Боков, О.Бондаренко, О.Григор'єва, Ю.Давидов, М.Дегтярьова, О.Запесоцький, О.Єремєєва, І.Ковшова, С.Левікова, В.Леонтєва, Л.Мельникова, А.Мельвіль, М.Міндоліна, О.М'ясникова, І.Сухіна. Як конкретно-історичний феномен сублімації молодіжних субкультур контркультуру розглядають Ю.Орлова, М.Султанова, І.Федорова, О.Хренов, Ю.Черва.

В українській науковій думці інтерес до проблеми контркультури формувався в різних площинах вивчення культури загалом. Дослідники робили наголос на міжкультурних зв'язках і національних аспектах культури. У працях Т.Андрущенко, О.Базалука, Є.Головахи, А.Єрмоленка, В.Загороднюка, Р.Зимовець, О.Злобіної, Н.Костенко, В.Малахова, Н.Мозгової, М.Савельєвої, Г.Циценко та інших представлені загальнометодологічні засади для культурно-філософського осмислення проблем контркультури та інтеракційних процесів.

На окрему увагу заслуговують роботи сучасних українських дослідників М.Поповича, М.Слюсаревського, Т.Щепанської, О.Яворницької, які зосереджені на особливостях контркультури в українському суспільстві, розкривають окремі аспекти особливостей розвитку та взаємодії феноменів контркультури й субкультури. Такі науковці, як Л.Дротянко, В.Онопрієнко, звертають увагу на молодіжну контркультуру в процесі дослідження динаміки та особливостей становлення міжкультурної комунікації в умовах глобалізаційних процесів. М.Савельєва та О.Якуба, досліджуючи молодіжні субкультури, характеризують їх як будь-які об'єднання молоді, що мають зовнішні елементи культури: мову, символіку, традиції, норми та цінності.

Проблема масової комунікації висвітлена в роботах В.Іванова, А.Москаленка, Г.Почепцова, Б.Чернякова, В.Шкляра та ін. Суспільним трансформаціям, позначеним впливом інформаційно-комунікативних технологій, присвячені роботи Е.Герасимової, А.Ішмуратова, В.Ляха. Тема діалогу як логіко-методологічного аналізу дискурсу постає в контексті логіки, семіотики та філософії мови в розробках С.Васильєва, Л.Дротянко, А.Конверського, С.Кримського, М.Поповича та інших. Дослідженню соціокультурного аспекту проблеми включення України до глобальних комунікативних процесів присвячені роботи О.Антіпової, С.Іщука, М.Михальченка, Є.Суліми, Ю.Харченко та інших авторів.

Ідеї, висловлені вищезазначеними вченими і філософами, становлять теоретико-методологічну базу дисертаційного дослідження. Проте на сьогодні проблема інтеракції в контркультурному середовищі в інформаційну еру ще не стала спеціальним предметом дисертаційних чи монографічних культур-філософських досліджень, що й зумовило актуальність виконання даної дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах держбюджетних тем кафедри філософії Національного авіаційного університету «Гармонізація науки та вищої освіти в умовах інформаційного суспільства» (№ 55-ф9/к97), «Антропологічний та соціокультурний виміри глобалізованого світу» (№ 32/12.01.10).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є виявлення та дослідження на основі діалектичного поєднання культурно-історичного, соціокультурного та синергетичного підходів особливостей інтеракції в контркультурному середовищі в інформаційну еру.

Реалізація поставленої мети передбачає послідовне вирішення таких *завдань*:

- уточнити зміст понять «контркультура» та «масова культура» через їхню кореляцію зі змістом поняття «інтеракція»;
- окреслити методологічну базу дослідження інтеракції в контркультурному середовищі в інформаційну еру;
- встановити соціокультурні умови виникнення інтеракції в контркультурному середовищі;
- з'ясувати роль інтеракції в контркультурних групах;
- виявити особливості комунікації та інтеракції в контркультурних групах;
- показати специфіку інтеракційних процесів у контркультурному середовищі в інформаційну еру;
- визначити місце інформаційно-комунікаційних технологій у процесі інтеракції в контркультурному середовищі в інформаційну еру;
- окреслити особливості віртуалізації контркультурного середовища в інформаційну добу;
- дослідити український контекст контркультурної інтеракції в умовах інформатизації суспільства.

Об'єктом дослідження є контркультура в інформаційному суспільстві.

Предметом дослідження є інтеракція як форма взаємодії контркультурних груп в інформаційну еру.

Методи дослідження. Відповідно до мети й завдань дисертаційної роботи було застосовано культурно-історичний, соціокультурний та синергетичний підходи, а також принципи сходження від абстрактного до конкретного, історизму, доповняльності, методи семантичного аналізу й синтезу, компаративний та інші.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що на основі діалектичного поєднання культурно-історичного, соціокультурного та синергетичного підходів у дисертації виявлено і досліджено особливості інтеракції в контркультурному середовищі в інформаційну еру. Обґрунтовано, що хоча в сучасних соціально-гуманітарних науках існують плідні теоретичні розробки щодо осмислення феномена контркультури, проте цілісне дослідження впливу інтеракції на модифікацію контркультури інформаційного суспільства можливе лише на основі культур-філософського підходу до рецепції даного феномена, який синтезує результати конкретно-наукових досліджень. Наукова новизна розкривається в таких теоретичних положеннях, що виносяться на захист:

вперше:

- здійснено культур-філософську рецепцію специфіки контркультури в інформаційну еру, що дало змогу виявити особливість комунікації та інтеракції в контркультурних групах, яка полягає в адаптації контркультурного середовища до нових форм інтеракції в Інтернет-просторі, якими є електронна комунікація, віртуалізація, графічні зображення, андеграунд та інші;

- показано специфіку інтеракційних процесів у контркультурному середовищі в інформаційну еру. Обґрунтовано, що основні тенденції функціонування сучасної контркультури полягають у створенні умов для самореалізації особистості в культурі інформаційної ери через її поліваріативність. Доведено, що контркультура як точка перетину технологічної, інформаційної, комунікативної та етичної складових культури Інтернету через інтерактивність (як часову характеристику), віртуалізацію (як його просторову характеристику) не тільки узгоджує комунікативну діяльність користувачів у Мережі, але й гармонізує контркультуру Інтернету з інформаційною культурою суспільства загалом;

удосконалено:

- зміст понять «контркультура» та «масова культура» через їх кореляцію зі змістом поняття «інтеракція». Не претендуючи на всеосяжність і завершеність, під масовою культурою будемо розуміти складніше явище культури, що формується з розвитком суспільства споживання та включає різні культурні елементи, у тому числі контркультуру та субкультуру. По суті, контркультура – складова масової культури, її елемент, якому притаманні ті ж самі характеристики й ознаки. Проте відмінною є їхня специфіка прояву, що залежить від інтеракції. Якщо масова культура нівелює етнічні та національні цінності, мову, традиції, звичаї, то специфіка контркультури полягає в запереченні останніх і запропонуванні нових цінностей, норм, форм

самовираження. Інтеракція не завжди притаманна всій масовій культурі, а тільки її частині, якою і є контркультура;

дістали подальший розвиток:

- встановлення системи методологічних засад культур-філософського дослідження інтеракційних процесів у контркультурному середовищі в інформаційну еру. Обґрунтовано, що найбільш адекватними предмету дослідження є культурно-історичний, соціокультурний та синергетичний методологічні підходи в їхній діалектичній єдності, які дали змогу прослідкувати стадійність розвитку контркультури, проаналізувати та зрозуміти природу, структуру й цінність інтеракції, сприяли дослідженню інтеракції як складної, нелінійної самоорганізованої системи, що вплітається в культурний контекст відповідно до трансформацій контркультурного середовища. Їм підпорядкованими стали методи культурно-семантичного аналізу й синтезу, а також принципи сходження від абстрактного до конкретного, історизму та ін.;

- осмислення соціокультурних умов виникнення інтеракції. Показано, що контркультурні групи зароджуються в процесі переходу до суспільства споживання та виділено три періоди існування контркультурних груп, які відповідають певним соціокультурним умовам. Для першого періоду характерними є протести проти тоталітарних режимів, виступи за рівність прав і свобод людей. Другий період зумовив інтелігентський, екзистенціалістський характер інтеракції, викликаний труднощами повоєнних років. Третій період пов'язаний із переходом західного світу до суспільства споживання, збільшенням часу для дозвілля, посиленням розриву між поколіннями;

- з'ясування ролі інтеракції в контркультурних групах. Обґрунтовано, що інтеракція сприяє поширенню контркультурних груп і виявленню їх характеру, відіграючи формуючу роль у контркультурі, де синтез контркультурних груп, які утворюють систему зв'язків, призводить до: а) створення нових контркультурних груп; б) поглинання одних контркультурних груп іншими; в) зміни характеру існуючої контркультури та її груп. У цих процесах виділено два рівні взаємодії – особистісний та міжгруповий. Перший постає як однобічна, двобічна взаємодія членів угруповань, а міжгруповий рівень інтеракції виступає як засіб впливу на інші контркультурні групи, поширення своєї системи цінностей, зразків поведінки тощо.

- виявлення місця інформаційно-комунікаційних технологій у процесі інтеракції. З'ясовано, що під впливом останніх відбувається трансформація інтеракції, яка призводить до зміни існуючих форм соціальної взаємодії та сприяє руйнуванню звичних комунікативних зв'язків, унаслідок чого скасовуються суб'єкт-суб'єктна парадигма спілкування. Існує тільки символічний суб'єкт, основною функцією якого є не комунікація, а персоналізація інформації. Віртуальне комунікативне середовище виступає як засіб безвекторності самовираження особистості.

- окреслення особливостей віртуалізації контркультурного середовища в інформаційну добу. Виявлено, що в процесі інформатизації контркультури перетворюються на субкультури за інтересами. Формується своєрідна

віртуальна субкультура Інтернет-співтовариств користувачів, яка має свої закони, принципи комунікації, що впливають на її формування, надаючи їй нового змісту. Субкультура у віртуалізованому просторі набуває нових характеристик: вона має інтерактивний характер, є грайливою, цитатною, позастатусною та багатоликою. У субкультурному середовищі Інтернет-простору виникає феномен електронного слова, аудіо- та відеозображень, що виступають засобами інтеракції в інформаційну добу;

- дослідження українського контексту контркультурної інтеракції в умовах інформатизації суспільства. Показано, що в інформаційну еру українське контркультурне середовище існує у вигляді субкультур, причому субкультура України є неоднорідною, оскільки представлена віялом груп за інтересами та своєрідністю інтеракційних процесів. Ця своєрідність полягає в тому, що українська молодь, швидко засвоюючи інформаційно-комунікаційні технології, входить до світового Інтернет-простору, проте вносить в інтеракцію Інтернет-товариства українське національне забарвлення через мову, музику, графічні зображення тощо.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що його результати сприятимуть глибшому осягненню колізій контркультури Інтернету сучасного суспільства, а також відкриватимуть можливість для пошуку нових підходів до теоретичного аналізу ролі інтеракції в умовах інформаційного суспільства і його культуротворчих процесів, зокрема в сучасному державному суспільстві.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що теоретичні положення й висновки дисертації допоможуть сформулювати низку конструктивних ідей, вагомих для узгодження дій держави і суспільства в галузі гуманітарної політики: розробки державними органами стратегії розбудови громадянського суспільства в Україні, а також використання його теоретичних положень і висновків у викладанні нормативних курсів із філософії культури, культурології, естетики, а також спеціальних курсів; при написанні підручників, навчальних посібників із філософії, філософії культури, філософії техніки тощо.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є результатом самостійної наукової роботи здобувача. Висновки і положення наукової новизни особисто отримані автором.

Апробація результатів дисертації. Положення дисертації, її концептуальні ідеї обговорювалися на методологічних семінарах аспірантів кафедри філософії Національного авіаційного університету (Київ, 2011, 2012, 2013, 2014) та були оприлюднені на наукових і науково-практичних конференціях, а саме: науково-теоретичній конференції «Гармонізація науки і вищої освіти в інформаційному суспільстві» (Київ, 2011); науковій конференції «Людиновимірний характер творчості Лесі Українки (до 140-річчя від дня народження Лесі Українки)» (Київ, 2011); Міжнародній науково-теоретичній конференції «Антропологічні та соціокультурні виміри глобалізованого світу» (Київ, 2012); Першій всеукраїнській науково-практичній конференції

«Придніпровські соціогуманітарні читання» (Запоріжжя, 2012); Міжнародній науковій конференції «Дні науки філософського факультету» (Київ, 2012); Першій всеукраїнській науково-практичній конференції «Придніпровські соціогуманітарні читання» (Кіровоград, 2012); Першій всеукраїнській науково-практичній конференції «Придніпровські соціогуманітарні читання» (Бердянськ, 2012); Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи розвитку науки» (Гданськ, 2012); Всеукраїнському круглому столі «Антропологічний та соціокультурний виміри глобалізованого світу» (Київ, 2013); філософських читаннях «Філософсько-світоглядні аспекти наукової діяльності вчених НАУ» (Київ, 2013); Міжнародній науковій конференції «Дні науки філософського факультету» (Київ, 2013); Міжнародній науково-громадській конференції «Космічне мислення в сучасному світі» (Київ, 2013); Всеукраїнському круглому столі «Антропологічний та соціокультурний виміри глобалізованого світу» (Київ, 2014); Міжнародній науковій конференції «Дні науки філософського факультету» (Київ, 2014).

Публікації. Основний зміст дисертаційного дослідження відображений у 17 працях, з них: 5 – наукові статті у виданнях, які визначені Міністерством освіти і науки України як фахові з філософії, 2 – у зарубіжних виданнях та 10 – тези доповідей, опубліковані в матеріалах конференцій.

Структура та обсяг дисертації зумовлені логікою дослідження, яка впливає з поставленої мети і головних дослідницьких завдань. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, які включають у себе вісім підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 188 сторінок, з них 171 сторінка основного тексту. Список використаних джерел налічує 17 сторінок і включає 158 найменувань, з них 9 іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність дослідження, аналізується стан його наукової розробки, формулюються мета й основні завдання дисертаційної роботи, окреслюються методологічні засади дослідження, розкривається його наукова новизна, теоретичне й практичне значення, наводяться відомості про апробацію результатів дослідження, публікації та структуру дисертації.

Перший розділ «Феномен контркультури в цивілізаційному поступі людства» присвячений здійсненню експлікації понять «контркультура» та «масова культура» через їхню кореляцію зі змістом поняття «інтеракція», визначенню методологічної бази дослідження, аналізу підходів до ідентифікації контркультури Інтернету як феномена інформаційного суспільства.

У **першому підрозділі «Контркультура в контексті масової культури суспільства»** виявлено, що в сучасній науковій літературі не існує єдиного підходу до дослідження феномена контркультури. Поняття контркультури вкорінилося в науковій думці лише всередині ХХ ст. До цього часу зародки теорії контркультури розвивалися в середовищі різних філософських систем у контексті масової культури. Науковий інтерес до контркультури як до

проблеми виникає в період бурхливого розвитку технологічної культури. Саме в середині минулого століття відбувається перехід людства до технократичного суспільства. У формуванні сучасної західної теорії контркультури еволюційно можна виділити декілька етапів або «поколінь», що відбувалися на міждисциплінарній основі. Характерним для цих підходів був розгляд контркультури як результату урбанізації та індустріалізації суспільства (В.Беньямін, Х.Ортега-і-Гассет, та Ф.Лівіс); як створення нової культурної форми, що змогла протистояти масовій (Т.Адорно, Г.Маркузе, Е.Фромм та М.Хоркхаймер); як людської взаємодії через появу вільного часу (Ф.Слейтер); як закономірний соціокультурний феномен (М.Маклюен) та ін.

Філософське розуміння контркультури розкривається через плюралізм ідей. Зокрема, робляться спроби витлумачити контркультуру в контексті концепцій проекту нового суспільства й нової людини (Г.Маркузе, Ч.Рейч, Т.Розак); моральної та соціальної завіси спільної нової культури (М.Фуко, Г.Шварц,); культурного відчуження від пануючих цінностей, традицій, ідеалів (Х.Ортега-і-Гасет); нового типу соціального мислення та ідентичності (С.К'єркегор, Ф.Ніцше, З.Фрейд); «культурної революції» (Ж.Еллюль, Ф.Фрідман); неоконформізму (К.Попер, Д.Хиз) тощо. Водночас підкреслюється, що проблема контркультури через її зв'язок з інтеракцією ще не була предметом спеціальної культур-філософської рецепції, що й актуалізувало дане дисертаційне дослідження.

Другий підрозділ «Понятійно-термінологічний апарат та методологічні засади дослідження» присвячено встановленню необхідного понятійно-термінологічного та методологічного апарата для авторської концепції культур-філософського дослідження інтеракції в контексті контркультури. На засадах міждисциплінарного підходу до визначення змісту поняття «інтеракція» з'ясовано, що це поняття є відносно новим у загальносемантичному значенні. У роботі представлено розуміння інтеракції як типу взаємодії між людьми, який передбачає інформаційний обмін, своєрідну інформаційну кооперацію в різноманітних процесах спілкування. Інтеракція в мережі Інтернет містить у собі родові ознаки взаємодії, а також має своєрідність, обумовлену способами передачі інформації. Висвітлення проблеми класифікації комунікацій показало перспективи типологізації інтеракції за кількісною, вербально-невербальною, тематичною, часовою, формальною, символічною тощо ознаками.

На основі принципу методологічного плюралізму показано, що для досягнення мети дослідження варто залучити культурно-історичний, соціокультурний й синергетичний підходи у їхньому діалектичному зв'язку. Культурно-історичний підхід застосовується для виявлення сутності та механізмів впливу інтеракції на контркультуру. Звернення до соціокультурного підходу дало змогу проаналізувати й виявити природу контркультури, структуру та ціннісні передумови, вкорінені в культурі сучасного суспільства. Через синергетичний підхід висвітлюється не лише багатоваріантність та альтернативність інтеракції як способу подачі інформації в Мережі, але й способи впливу інтеракції на контркультуру інформаційного суспільства.

Названим підходам підпорядковуються широкий спектр методологічних принципів і методів, а саме: діалектичні принципи сходження від абстрактного до конкретного; загальнонаукові принципи історизму, доповнюваності, відповідності, відносності; методи культурно-семантичного аналізу, синтезу, компаративний.

Другий розділ «Інтерація в контркультурному середовищі» присвячений виявленню специфіки інтераційних процесів у контркультурному середовищі через аналіз соціокультурних умов виникнення інтерації, її ролі та особливостей комунікації в контркультурному середовищі.

У першому підрозділі «Соціокультурні умови виникнення інтерації в контркультурному середовищі» здійснено аналіз соціокультурних умов виникнення інтераційних процесів у контркультурному середовищі.

Виявлено, що для окреслення соціокультурних умов зародження інтерації важливим є дослідження передумов становлення контркультурного середовища. Власне виникнення контркультури, її різноманітних груп і руху загалом це і є соціокультурні умови зародження інтерації. Розглядаються передумови становлення контркультурного середовища: підвищення матеріального рівня життя, освітнього рівня; розвиток механізації та автоматизації виробництва. На цій підставі здійснюється формування суспільства споживання, яке характеризується збільшенням часу дозвілля; зміною положення молоді в суспільстві, появою масової культури. У середовищі молоді виникає протест проти старих форм життя, заперечення, переоцінка системи цінностей існуючої культури. Незгода, протест виступають підґрунтям інтерації в контркультурному середовищі. В останньому молоді люди намагаються встановити зв'язок із собі подібними, які підтримують їх точку зору, цінності, ідеали, взаємодіючи із суспільством, з іншими угрупованнями. Інтерація в такому разі виступає як система зв'язку і взаємодій між учасниками однієї контркультурної групи, між членами двох і більше контркультурних груп і з представниками суспільства.

На основі соціокультурного аналізу виділено три періоди розвитку контркультурного руху, що мали своєрідний характер і залежали від соціоекономічного та соціополітичного життя суспільства. При цьому характер контркультури і зумовлює особливості інтерації.

Для першого періоду існування контркультурних груп характерними є такі особливості й умови виникнення інтерації: це є форма протесту проти існуючого тоталітарного режиму, виступи за рівність прав і свобод демократичного населення незалежно від їхнього кольору шкіри та етнічної приналежності, що, у свою чергу, зумовили ізольований, прихований характер інтерації, яка проявилася в непокорі та поваленні існуючого режиму. Другий період зумовив інтелігентський, екзистенціалістський характер інтерації, зберігаючи її протестну спрямованість. Інтерація проявляється в пропозиції будувати свого бачення світу, свого способу життя, що передбачало заглиблення в себе, активно розвиваючись усередині групи та залучаючи всіх тих, хто поділяє їхні цінності. Третій період розвитку інтерації в контркультурному середовищі зберіг протестний, інтелігентський характер,

додавши їй заперечення та все більшого охоплення не тільки серед груп контркультурного руху, а й серед представників усього населення. Адже контркультурні рухи стали складовою традиційної культури та вражали своєю всеосяжністю. Молодь, переосмисливши суспільне буття людини, пропонує та маніфестує суспільству свої цінності, ідеї, переконання.

Соціокультурні умови виникнення контркультури сприяли активному розвитку інтеракції всередині груп та зумовили її протестний, ізольований характер.

Другий підрозділ «Роль інтеракції в контркультурних групах» присвячено розгляду різноманіття інтеракційних процесів у контркультурному просторі, адже саме строкате, багатоманітне поле контркультури визначає роль інтеракції. Доведено, що інтеракція в контркультурному середовищі, по-перше, відіграє формуючу роль, де синтез контркультурних груп, які утворюють систему зв'язків, призводить до: а) розвитку контркультурних груп; б) поглинання одних контркультурних груп іншими; в) зміни характеру контркультури та її груп. Одні контркультурні групи, схильні до активності, намагаються взаємодіяти і впливати на інші групи, а інші навпаки, ізолюються від суспільства та представників контркультурних груп.

По-друге, залежно від рівнів взаємодії інтеракція в контркультурному середовищі виступає як особистісна та міжгрупова. Особистісний та міжгруповий рівні інтеракції виявляються в однобічній, двобічній та безпосередній взаємодії членів угруповань і знаходять свій вираз через спільні дії, проведення дозвілля, однакові уподобання в мистецтві та в стилі одягу.

У процесі різних контркультур виразно проявляються дві тенденції: акультурація та декультурація. Взаємне засвоєння елементів контркультурними групами (аккультурація) сприяє інтеграційним процесам, взаємному обміну та збагаченню контркультур, але при цьому відбувається і процес відчуття значимості своєї власної контркультури, намагання закріпити її специфічний статус, цінності та ідеали. Коли ж за умов тривалої інтеракції з іншою контркультурною групою відбувається втрата основної, сутнісної частини рідної, виникає явище невпевненості або нестабільності (декультурація), що призводить до розчеплення групи та перехід її учасників до інших груп.

Крізь призму ролі інтеракції контркультура може бути представлена як прагнення до самототожності. Це прагнення призводить до зниження внутріконтркультурної різноманітності та до підвищення ступеня складності пристосування до внутрішніх і зовнішніх змін. В іншому разі інтеракція відіграє новоутворюючу роль для контркультурних груп через поглинання одними інших чи створення її гібридних форм.

У **третьому підрозділі «Особливості комунікації та інтеракції в контркультурних групах»** розкривається важливість комунікаційної системи інтеракції та її вплив на формування характеру і настрою контркультури. Комунікація постає як універсальна, необхідна умова існування контркультури. Вона пронизує не тільки контркультуру, а й усю культуру, виступає її структурою, охоплює як внутрішні взаємозв'язки, так і зовнішні.

Обґрунтовано думку, що в контркультурному середовищі комунікація

виконує функцію самоототожнення, відокремлення «своїх» від «чужих», за допомогою певних елементів, притаманних кожному з угруповань. Такими елементами самоототожнення виступають канали вербальної та невербальної комунікації. До вербальних належить мова – сленг, до невербальних – жести, мода, ритуали, своєрідний етикет та інші, що проявляються як активна опозиція молодіжних контркультур проти існуючого суспільства, протест, незгода проти пануючої ідеології культури.

Встановлено, що комунікація в контркультурному середовищі буває монологічною (однобічною), коли джерело повідомлення практично не залежить від одержувача, або двосторонньою (діалогічною). Крім цього, можуть існувати й проміжні варіанти, у яких ступінь взаємозалежності учасників комунікації важко оцінити. Завдяки активному, діалогічному розвитку комунікації має змогу існувати контркультурне середовище. Проте інтенсивність комунікації може вимірюватись у двох різних площинах. По-перше, вимірюється інтенсивність окремого комунікативного акту, у процесі якого учасники контркультури можуть генерувати різну кількість повідомлень. По-друге, вимірюється інтенсивність комунікації в процесі життя людини, що змінюється залежно від того, в якій групі вона перебуває в кожен конкретний момент.

Показано, що комунікаційний бік інтеракції пов'язаний із характером і настроєм контркультури. Комунікація стає універсальною необхідною умовою існування контркультури. Залежно від умов і форм її існування контркультурні групи екстраполюються в її поле для реалізації. Інтеракція в контркультурному середовищі виступає як соціокультурний процес, який є неможливим без комунікативних практик її представників між собою та із суспільством.

Третій розділ «Специфіка інтеракційних процесів у контркультурному середовищі в інформаційну еру» розкриває новітні особливості розвитку інтеракційних процесів у контркультурному середовищі під впливом інформаційно-комунікаційних технологій в інформаційну еру.

Перший підрозділ «Місце інформаційно-комунікаційних технологій у процесах інтеракції» присвячений аналізу взаємовпливу контркультури інформаційної доби та інтеракції. Висвітлені культурно-історичні та соціокультурні чинники трансформації інтеракції, що розглядаються як закономірний результат суспільного й науково-технічного прогресу. Встановлено, що трансформація інтеракції призводить до зміни сформованих форм соціальної взаємодії та сприяє руйнуванню звичних комунікативних зв'язків у контркультурному середовищі. Інтеракція, трансформуючись у поле Інтернет-діяльності, модифікує контркультурні групи в субкультури за інтересами. Контркультурні групи стали субкультурними групами суспільства та володіють певною варіативністю.

Виділено як позитивні, так і негативні аспекти впливу трансформації інтеракції на контркультурні групи. До позитивних аспектів зараховано, перш за все, те, що Інтернет дає унікальний шанс взаємодії різним культурним формам, які можуть вирватися за межі своєї національної обмеженості, прослідкувати та знайти динаміку розвитку один одного. До негативних

моментів належать наступні: Інтернет сприяє стрімкому поглибленню культурної нерівності між країнами і народами; він різко загострив проблему національно-культурної ідентичності, що сьогодні перетворилася на одну з найважливіших проблем; Інтернет-мережа призвела до зниження статусу національних мов, утвердивши міжкультурну взаємодію за допомогою англійської мови; в процесі Інтернет-комунікації зникає різноманіття типів культурної взаємодії.

Показано, що, трансформувавшись, інтеракція набула штучного характеру, який актуалізується через можливість симетричного спілкування користувача в режимі «питання-відповіді» з іншою людиною чи групою людей. Загострюється також проблема національно-культурної ідентичності, адже інтеракція призводить до зниження статусу національної мови на користь утвердження єдиного засобу міжкультурної взаємодії – англійської мови. Такий штучний спосіб взаємодії так чи інакше впливає на модифікацію контркультури, змінює її основні параметри та породжує нові культурні зв'язки, що впливають на зміну та перебудову контркультурного середовища. Контркультура втрачає своє справжнє призначення протистояти цінностям і нормам традиційної культури та продукує власний стиль життя, перетворюється на субкультуру за інтересами.

Другий підрозділ «Віртуалізація контркультурного середовища в інформаційну добу» передбачає виявлення впливу трансформації інтеракції на контркультуру інформаційної ери, що екстраполюється в Інтернет-простір. Показується, що одним із визначальних факторів, які впливають на модифікацію контркультури, є симулятивний характер віртуальної комунікації, інтеракції. Такий характер інтеракції надає субкультурі нових характеристик. Вона є грайливою, цитатною, позастатусною та багатоликою. Інтеракція стирає межі ідентифікації та приналежності до тієї чи іншої субкультури, надаючи можливість одночасно перебувати в складі багатьох субкультур. Збільшується розповсюдження віртуальних контактів. У результаті такого заочного спілкування відбувається пошук себе в товаристві, віртуальній спільноті, які не мають жодних точок дотику зі справжньою ідентичністю людини. Субкультури віртуального простору симулюють безпосередню присутність у спілкуванні, створюють подобу соціальної близькості її представників.

Встановлено, що віртуальна реальність, у яку модифікувалася контркультура, копіює об'єктивний навколишній світ, надаючи можливість субкультурі конструювати власний простір. Субкультурний простір копіює реальність за певними ознаками та є більш привабливим для його творців і учасників, які активно долучаються до його діяльності.

У третьому підрозділі «Український контекст інтеракції в контркультурних групах в умовах інформатизації суспільства» досліджуються соціокультурні трансформації українського суспільства та їх вплив на формування інтеракції в контркультурному середовищі в умовах інформатизації суспільства.

Виявлено, що в українському суспільстві також існували контркультури західного зразка, проте вони мали дещо інший характер. Це субкультури

молодих людей, які споживали західну масову культуру та наслідували модні тенденції культури європейського суспільства. Вони не пропонували нових ідей, цінностей на протигагу традиційним, проте виступали проти існуючої моделі життя та за повалення комуністичної системи.

Зауважено, що контркультури країн Заходу мали дещо відмінні риси від субкультур України, проте більша частина з них все ж таки знайшла відображення в субкультурі молоді нашої країни.

Встановлено, що з переходом суспільства до інформаційної ери, інтеракція українського субкультурного середовища, зі своїми особливостями, включилась у світовий процес. По-перше, це відбувається в середовищі студентської молоді, оскільки однією з таких особливостей є знання молоддю англійської мови. По-друге, своєрідність інтеракції в контркультурному середовищі в інформаційну еру полягає в тому, що українська молодь, швидко засвоюючи нові технології, входить до Інтернет-простору. Вона не тільки долучається до світових віртуальних груп, а й виступає активними представниками цих груп.

ВИСНОВКИ

1. Осмислення феномену контркультури в культурно-історичному вимірі дало змогу виявити, що ідейною предтечею в її вивченні була масова культура. Перші спроби теоретичного осмислення феномену масової культури належать до рубежу XIX–XX ст., що розглядали проблему масової культури в тісному зв'язку з процесом переродження суспільства в суспільство масового споживання. У середині 30-х рр. XX ст. масова культура постає як культура масової людини, яка впевнена в тому, що може піднятися на вищий соціальний щабель і яка вважає свої бажання та потреби найбільш значущими, а власні естетичні та моральні уявлення – абсолютними. Після Другої світової війни представники Франкфуртської школи підкреслюють, що масова культура породжує «людину-локатора» або «одномірну людину», що перебуває в ситуації перманентного відчуження від результатів своєї праці, суспільства і самої себе, яке постійно поглиблюється. Лише починаючи із 70-х рр. минулого століття в західній соціологічній та культурологічній літературі з'являється низка робіт, де проблема масової культури осмислюється в аксіологічній площині. Обґрунтовується ідея про те, що перехід суспільства з індустріальної до постіндустріальної стадії розвитку веде до усереднення культури. Унаслідок цього цінності, що колись були надбанням лише еліти, стають доступними загалом, а сама масова культура істотно змінюється, набуваючи рис, що колись були притаманні народній і елітарній культурам, створюючи передумови для виникнення та існування контркультури.

2. Наукове дослідження контркультури актуалізується лише в XX ст. у межах окремих соціальних наук. Ними контркультура здебільшого розглядається як пошук нових духовних моделей культури, змінна ціннісних соціальних установок, норм і моделей поведінки. Філософське розуміння контркультури розкривається через плюралізм ідей. Зокрема, робляться спроби

витлумачити контркультуру в контексті концепцій проекту нового суспільства і нової людини (Г.Маркузе, Ч.Рейч, Т.Розак); моральної та соціальної завіси спільної нової культури (Г.Шварц, М.Фуко); культурного відчуження від пануючих цінностей, традицій, ідеалів (Х.Ортега-і-Гасет); нового типу соціального мислення та ідентичності (С.К'єркегор, Ф.Ніцше, З.Фрейд); «культурної революції» (Ж.Еллюль, Ф.Фрідман); неоконформізму (К.Попер та Д.Хиз) тощо.

3. Зміст поняття «інтеракція» в дисертації висвітлено через родові поняття «взаємодія» крізь призму його тлумачення у філософії, соціології, психології. За основу взято визначення інтеракції як специфічного процесу взаємообміну інформацією між учасниками всередині контркультурного середовища та з мейнстрімом і процесу взаємного впливу людей чи груп один на одного під час безперервного діалогу. Сутність і типові ознаки інтеракції визначаються через родову мету взаємодії – обслуговування міжособистісних стосунків, це визначення групової приналежності, а також закріплення певних форм поведінки та збереження єдності групи. У такий же спосіб відбувається її типологізація: за кількісною, вербально-невербальною, тематичною, часовою, формальною, символічною та іншими ознаками.

4. Провідними методологічними засобами дисертаційного дослідження стали культурно-історичний, соціокультурний та синергетичний підходи у їхньому діалектичному зв'язку, яким підпорядковуються філософські та загальнонаукові принципи й методи пізнання. Основоположними для розкриття заявленої проблеми є синергетичний методологічний підхід, який дав змогу дослідити феномен інтеракції як складну, нелінійну самоорганізовану систему. Висвітлення генези й стадіальності розвитку інтеракції в історичній ретроспективі актуалізувало застосування культурно-історичного підходу. Дослідження інтеракції, яка складається під впливом різних культурних феноменів, потребувало застосування соціокультурного підходу.

5. Для виявлення соціокультурних умов зародження інтеракції важливим є дослідження передумов становлення контркультурного середовища. Культурно-історичний та соціокультурний підходи дали змогу виділити особливості виникнення та розвитку інтеракції в контркультурних групах, що прямо залежить від характеру цих груп, який формувався залежно від соціокультурних умов суспільства.

Для першого періоду контркультурних груп характерною є протестна форма інтеракції. Це – форма протесту проти існуючого тоталітарного режиму, протест за рівність прав і свобод демократичного населення незалежно від їх кольору шкіри та етнічної національності, що, у свою чергу, зумовили ізольований, прихований характер інтеракції, яка проявилася в непокорі та поваленні існуючого режиму. Другий період зумовив інтелігентський, екзистенціалістичний характер інтеракції, зберігаючи її протестну спрямованість. Інтеракція проявляється в пропозиції будувати свого бачення світу, свого способу життя, що передбачало заглиблення в себе, активно розвиваючись усередині групи та залучаючи всіх тих, хто розділяє їх цінності. Третій період розвитку інтеракції в контркультурному середовищі зберіг

протестний, інтелігентський характер, додавши їй заперечення та все більшого охоплення не тільки серед груп контркультурного руху, а й серед представників населення.

Інтеракція в контркультурних групах виступає як система зв'язків і взаємодій між учасниками однієї контркультурної групи, між членами двох та більше контркультурних груп і представниками традиційної культури. Адже формуватися й утверджуватися контркультура може тільки в спільній діяльності її представників, тобто при їх взаємодії.

6. Інтеракція сприяє розвитку контркультурних груп і виявленню їх характеру, відіграючи формуючу роль у контркультурі, де синтез контркультурних груп, які утворюють систему зв'язків, призводить до: а) створення нових контркультурних груп; б) поглинання одних контркультурних груп іншими; в) зміни характеру існуючої контркультури та її груп. У цих процесах виділено два взаємопов'язані рівні взаємодії: особистісний та міжгруповий. Особистісний рівень інтеракції постає як однобічна, двобічна та безпосередня взаємодія членів угруповань. В середині контркультурних груп інтеракція здійснювалася за допомогою спільних дій, проведенню дозвілля, однакових уподобань у мистецтві та в стилі одягу. Інтеракція виступає не тільки як спосіб заявити про себе, а й засобом впливу на оточення, проголошення і поширення своєї системи цінностей, демонстрація особистісних моделей, естетизація нормативних для групи зразків поведінки.

Під час взаємодії різних контркультур виразно проявляються дві тенденції: акультурація та декультурація. Перша сприяє інтеграційним процесам, взаємному обміну та збагаченню контркультур, а друга - призводить до розчеплення групи та переходу її учасників до інших груп.

7. Важливим етапом дослідження є аналіз комунікаційного боку інтеракції, пов'язаного з характером і настроєм контркультури. У контркультурному середовищі комунікація виконує функцію самоототожнення, відокремлення «своїх» від «чужих». Сенси, значення, мовні системи, що закріпили кодові системи мейстріму, не відповідали змісту й потребам контркультури, тому виникла потреба у своїй мові – слензі. У контркультурі, окрім своєї вербальної мови спілкування, створюються невербальні канали комунікації, що передбачають жести, моду, ритуали, своєрідний етикет та ін.

8. Завдяки процесам глобалізації та стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, традиційні форми соціальної взаємодії – інтеракція трансформується. Ця трансформація призводить до зміни сформованих форм соціальної взаємодії та сприяє руйнуванню звичних комунікативних зв'язків. У процесі комунікації учасники спілкування не лише надсилають інформацію, а й постійно її приймають, тобто здійснюють зворотний зв'язок.

В умовах віртуального буття особливо чітко простежується тенденція до практичного скасування суб'єкт-суб'єктної парадигми спілкування. Фактично існує тільки символічний суб'єкт, основною функцією якого здебільшого є навіть не комунікація, а персоналізація інформації. Віртуальне комунікативне середовище виступає як засіб безвекторності самовираження особистості.

9. Інформаційно-комунікаційні технології дали змогу перенести інтеракцію та комунікативні практики спілкування в поле Інтернету, модифікувавши контркультурне середовище в субкультури за інтересами. Формується своєрідна субкультура Інтернет-співтовариств користувачів. Віртуальна субкультура має свої закони, принципи комунікації, які впливають на її формування, надання їй нового змісту. Субкультура у віртуалізованому просторі набуває нових характеристик: вона має інтерактивний характер, грайлива, цитатна, позастатусна та багатолика.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Новак Т.В. Самоідентифікація і проблема формування особистості у філософії психоаналізу / Т.В. Новак // Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія : зб. наук. праць. – К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2011. – № 1 (13). – С. 96–100.

2. Новак Т.В. Модифікація контркультурних груп у сучасному суспільстві / Т.В. Новак // Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія : зб. наук. праць. – К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2011. – № 2 (14). – С. 145–148.

3. Новак Т.В. Феномен контркультури в сучасному суспільстві / Т.В. Новак // Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія : зб. наук. праць. – К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2012. – № 1 (15). – С. 143–147.

4. Новак Т.В. Підходи до дослідження феномена контркультури / Т.В. Новак // Вісник Дніпропетровського національного університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : Вид-во «Інновація», 2012. – № 9 (2). – Т. 20. – С. 25–30.

5. Новак Т.В. Місце інтеракції у контркультурних групах глобалізованого світу / Т.В. Новак // Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Філософія. Культурологія : зб. наук. праць. – К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2013. – № 2 (18). – С. 128–131.

6. Novak T.V. Effect of information and communication technologies in contrcultural environment / T.V. Novak // International scientific journal euro-american scientific cooperation: Research articles. – Hamilton, Canada : «Accent Graphics Communications», 2014. – V. 3. – P. 110–118.

7. Novak T.V. Virtualization of countercultural environment in information age / T.V. Novak // Austrian Journal of Humanities and Social Sciences. – 2014. – V. 2. – P. 204–207.

8. Новак Т.В. Проблеми інтеракції у творчості Лесі Українки / Т.В. Новак // Людиновимірний характер творчості Лесі Українки (до 140-річчя від дня народження Лесі Українки) : матеріали наук. конф. (Київ, 7 груд. 2011 р.). – К. : НАУ, 2012. – С. 25–27.

9. Новак Т.В. Контркультура як феномен сучасного світу / Т.В. Новак // Дні філософського факультету – 2012 : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 18–

19 квіт. 2012 р.). – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – Ч. 3. – С. 119–121.

10. Новак Т.В. Феномен субкультури в інформаційну еру / Т.В. Новак // Придніпровські соціально-гуманітарні читання: Запорізька сесія I : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 11 квіт. 2012 р.). – Дніпропетровськ: ТОВ «Інновація», 2012. – Ч. 4. – С. 51–53.

11. Новак Т.В. Особливості прояву контркультури в контексті історії / Т.В. Новак // Придніпровські соціально-гуманітарні читання: Кіровоградська сесія I : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 15 черв. 2012 р.). – Дніпропетровськ: ТОВ «Інновація», 2012. – Ч. 1. – С. 99–101.

12. Новак Т.В. Сучасні тенденції розвитку молодіжних субкультур контркультури ХХІ ст. / Т.В. Новак // Придніпровські соціально-гуманітарні читання: Бердянська сесія I : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Бердянськ, 22 верес. 2012 р.). – Дніпропетровськ: ТОВ «Інновація», 2012. – Ч. 5. – С. 211–213.

13. Новак Т.В. Роль масової комунікації у формуванні простору контркультури в інформаційну еру / Т.В. Новак // *Materialy Miedzynarodowej Naukowi-Praktycznej Konferencji Rozwok nauk humanistycznych* (Gdansk, 28–30.11.2012. – Gdansk: Wydawca: Sp.z o.o. «Diamond trading tour», 2012. – Czesc 8. – Str. 86–89.

14. Новак Т.В. Модифікація інтеракції в інформаційну еру / Т.В. Новак // Дні філософського факультету – 2013 : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 16–17 квіт. 2013 р.). – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. – Ч. 6. – С. 173–175.

15. Новак Т.В. Місце контркультурних груп у гуманізації планетарного простору / Т.В. Новак // *Космічне мислення і сучасність* : матеріали міжнар. наук.-громад. конф. (Київ, 6–7 груд. 2013 р.). – Хмельницький: Хмельницьк. обл. центр Всеукр. Культурно-освітньої асоціації Гумманої Педагогіки, 2013. – С. 91–97.

16. Новак Т.В. Особливості формування психокультури та інтеракції у світі сучасних технологій / Т.В. Новак // *Політ* : матеріали міжнар. наук. конф. студентів та молодих учених (Київ, 3–4 квіт. 2013 р.). – К: НАУ, 2013. – С. 55.

17. Новак Т.В. Особливості прояву інтеракції в контркультурному середовищі / Т.В. Новак // Дні філософського факультету – 2014 : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 15–16 квіт. 2014 р.). – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2014. – Ч. 4. – С. 144–146.

АНОТАЦІЇ

Новак Т.В. Інтеракція в контркультурному середовищі в інформаційну еру. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2014.

Дисертація присвячена культур-філософському аналізу особливостей інтеракції в контркультурних групах в інформаційну еру. Головна увага приділяється соціокультурній обумовленості адаптації контркультурного середовища до нових форм інтеракції. Уточнено зміст понять «контркультура» та «масова культура» через їх співвідношення зі змістом поняття «інтеракція». Показано специфіку інтеракційних процесів у контркультурному середовищі в інформаційну еру, що полягають у створенні умов для самореалізації особистості в культурі інформаційної ери через її поліваріативність. Обґрунтовано амбівалентний зв'язок генези соціокультурних умов зародження інтеракції та становлення контркультурного середовища з переходом суспільства до інформаційної ери. (з культурно-цивілізаційним поступом людства). Аргументовано положення про те, що інтеракція сприяє розповсюдженню контркультурних груп і виявлення їх характеру. Виявлено найсуттєвіші тенденції змін інтеракційних процесів контркультурного середовища інформаційної ери.

Ключові слова: контркультура, масова культура, субкультура, інтеракція, комунікація, віртуалізація, інформаційна ера.

Новак Т. В. Интеракция в контркультурной среде в информационную эру. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата философских наук по специальности 09.00.04 – философская антропология, философия культуры. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2014.

Диссертация посвящена культур-философскому анализу особенностей интеракции в контркультурных группах в информационную эру. Выявлено, что генезис социокультурных условий зарождения интеракции та становления контркультурной среды, находятся в амбивалентной связи с общим культурным прогрессом человечества. С одной стороны, интеракция способствует распространению контркультурных групп и выявлению их характеру, а с другой, - становление контркультуры и ее характер обуславливает особенности интеракции в этих группах.

Рассмотрение основных векторов корреляции контркультуры и массовой культуры сквозь призму изменения типов коммуникации позволяет констатировать, что в основе содержательных характеристик этих понятий лежит их корреляция с содержанием понятия «интеракция». Исходным положением здесь служит определяющая роль и место интеракции в информационном потоке, поскольку изменения существующих форм социального взаимодействия влияют на характер взаимодействия членов контркультурных групп и представителей массовой культуры.

Аргументировано положение о том, что интеракция в контркультурной среде играет формирующую роль, где синтез контркультурных групп, что создают систему связей, приводит до: а) создания новых контркультурных

групп; б) поглощения одних контркультурных групп другими; в) изменения характеру существующей контркультуры и ее групп. Также, в зависимости от уровней взаимодействия интеракция в контркультурной среде выступает как односторонняя и межгрупповая. Поскольку интеракции имманентно представлена коммуникативными практиками, раскрывается важность коммуникационной системы интеракции в контркультурной среде. Коммуникация возникает как универсальное, необходимое условие существования контркультуры. В зависимости от условий и форм ее существования контркультурные группы экстраполируются в ее поле для реализации.

Социокультурная интенция процесса интеракции в контркультурной среде четко просматривается на примере характеристик различных контркультурных групп. В каждой из них наблюдается неоднородность и своеобразность интеракционных процессов, которая зависит от степени приобщения к реалиям культуры информационной эры, в частности к циркуляции информации.

Анализ особенностей контркультуры информационной эры позволил продемонстрировать трансформацию интеракции, а также очертить основные тенденции контркультурных групп современной эпохи. Среди них наиболее существенными являются: экстраполяция контркультурных групп в Интернет-пространство, что связано с характером виртуальной коммуникации и интеракции; увеличивается распространение виртуальных контактов, которые симулируют непосредственное присутствие в общении; в контркультуре Интернет-пространства возникает феномен электронного слова, аудио- та видеоизображений, графики, фейков, которые являются средствами интеракции в информационную эру.

Ключевые слова: контркультура, массовая культура, субкультура, интеракция, коммуникация, виртуализация, информационная эра.

Novak T.V. Interaction in the countercultural environment in the information age. – Manuscript.

The dissertation for obtaining the scientific degree of a candidate of philosophic sciences, speciality 09.00.04 – Philosophical Anthropology, Philosophy of Culture. – National Pedagogical University named after MP Dragomanova. – Kyiv, 2014.

The dissertation deals with philosophical analysis of the characteristics of interaction in countercultural groups at time of information.

The main attention is paid to social and cultural ways of adaptation of countercultural surroundings to new forms of interaction. Here is clear the meaning of "counterculture" and "popular culture" through their relationship with the concept of "interaction". Here are demonstrated the processes of countercultural surroundings at time of information which create conditions for self-identity in the culture . Here is proved ambivalent relationship genesis of social and cultural conditions of formation

and origin of interaction countercultural surroundings with the transition of society to the information time. (With cultural and civilizational progress of mankind).

So we can see that interaction can assist to dissemination of countercultural groups and identification of their nature. Also we can see the significant changings of interactive processes of countercultural surroundings at time of information.

Key words: countercultural surroundings, popular culture, subculture, інтеракція interaction, я communication, virtualization, times of communication.